

криміногенній обстановці, завданням забезпечення надійної оборони і безпеки держави, зміцнення громадського порядку.

Важливим сьогодні є дотримання головних принципів цивільного контролю над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави, а саме: деполітизації і деідеологізації контрольної діяльності; прозорості видатків на національну безпеку і оборону, правоохоронну діяльність; відкритості для суспільства інформації про діяльність Збройних Сил України та інших складових частин Воєнної організації, правоохоронних органів держави; належного судового захисту прав суб'єктів цивільного контролю.

Під час реформування органів системи національної безпеки вкрай важливим є врахування зарубіжного досвіду, різних національних підходів до створення та впровадження механізмів і процедур цивільного демократичного контролю у цій сфері.

В умовах відкритої збройної агресії, регресії економіки, погіршення соціальних стандартів в країні, парламентський контроль за діяльністю Збройних Сил та спеціальних служб безпеки є надважливою функцією парламенту та, зокрема Комітету з питань національної безпеки і оборони.

ПРО ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Погорецький М. А.,

доктор юридичних наук,

професор, завідувач кафедри правосуддя

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

npogoretsky@gmail.com

Розбудова України як правової демократичної соціально-спрямованої держави передбачає реформування усіх державних інститутів, у тому числі й Служби безпеки України (далі СБУ) як державного органу спеціального призначення.

Реформування СБУ здійснюватиметься відповідно до Концепції реформування Служби безпеки України (далі Концепція), проект якої підготовлено фахівцями СБУ та направлено до РНБО України для затвердження в установленому порядку, де він розглянутий і попередньо підтриманий Апаратом РНБО України та Адміністрацією Президента України.

Позитивним є те, на наш погляд, що в проекті Концепції виділені відповідні розділи де визначені й докладно розкриті мета, основні принципи, завдання та етапи (2017–2018 рр.; 2019 – 2020 рр.) реформування СБУ, шляхи підвищення якості кадрового, матеріально-технічного та фінансового забезпечення СБУ.

Метою реформування СБУ відповідно до проекту Концепції є утворення ефективної, динамічної та гнучкої в управлінні спеціальної служби, укомплектованої висококваліфікованими фахівцями, забезпеченої сучасними матеріальними і технічними засобами; приведення завдань, функцій і напрямів її діяльності у відповідність із сучасними потребами захисту прав людини та громадянина, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Одним із складових реформування СБУ є заходи по підвищенню ефективності демократичного цивільного контролю за діяльністю Служби безпеки України. Важливим кроком у цьому напрямку, в доповнення до удосконалення існуючих механізмів, є ініціювання створення при Верховній Раді України незалежного непарламентського органу, до повноважень якого буде віднесено функцію нагляду та контролю за діяльністю Служби безпеки України. Одночасно на законодавчому рівні необхідно визначити організаційні засади функціонування цього органу та механізми формування його персонального складу.

Водночас результати аналізу проекту Концепції дають підстави для висновку, що у ній неповно й нечітко виділені напрями реформування СБУ, що ускладнює їх розуміння не лише громадськістю, а й багатьма фахівцями. Розділ 4 Концепції має назву «Основні напрями реформування та завдання СБУ», проте із змісту цього розділу можна зрозуміти, що мова йде в основному лише про завдання СБУ. Тому в Концепції напрями реформування СБУ потребують більш точного формулювання.

Виходячи з результатів аналізу Концепції реформування Служби безпеки України та враховуючи досвід діяльності спецслужб зарубіжних цивілізованих демократичних правових країн, можна виділити такі основні напрями реформування сучасної СБУ: контррозвідувальна діяльність; боротьба з тероризмом; захист державного суверенітету, конституційного ладу і територіальної цілісності, критичної інфраструктури, інформаційної безпеки держави; боротьба з кіберзлочинністю, можливі наслідки якої створюють загрозу життєво важливим інтересам України; охорона державної таємниці; досудове розслідування; кадрове забезпечення СБУ; соціально-правове забезпечення кадрів

СБУ; фінансове забезпечення СБУ; матеріально-технічне забезпечення СБУ.

Боротьба з організованою злочинністю, у тому числі з корупційними злочинами, враховуючи те, що такими повноваженнями наділені відповідно їх компетенції НАБУ, ДБРУ, Національна поліція України, не повинні відноситися до компетенції СБУ. Тобто функції підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю і корупцією СБУ, а також окремі функції підрозділів контррозвідального захисту економіки держави СБУ повинні бути передані НАБУ, ДБР, Національній поліції України відповідно до їх компетенції.

Кожен із виділених нами напрямів реформування СБУ потребує докладної розробки відповідних заходів і визначення конкретних термінів їх реалізації та повинен здійснюватися у взаємозв'язку з іншими напрямами реформування СБУ, а також у рамках процесу реформування інших складових сектору безпеки і оборони України для створення ефективної системи нейтралізації загроз національній безпеці України, досягнення та постійного підтримання їх спроможностей і готовності до виконання покладених на них завдань та ефективного використання наявних у державі ресурсів.

Ефективне проведення реформ СБУ та успішне функціонування СБУ потребує, на нашу думку, суттєвої перебудови відомчої освіти та організації наукових досліджень у відомчих науково-дослідних установах СБУ, розширення та поглиблення співробітництва СБУ у сфері освіти і науки з іншими науково-навчальними закладами, у тому числі з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка. Такими формами співробітництва могли би бути: спільні НДР у сфері державної безпеки, спільні НПК, підготовка та перепідготовка кадрів з рідкісних спеціальностей для практичних підрозділів СБУ тощо.

ІНФОРМАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ КОНТРРОЗВІДКИ ІЗ ГРОМАДСЬКІСТЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ І СУЧАСНІСТЬ

Марущак А.І., Петров О.Г.,

директор навчально-наукового інституту Національної академії Служби безпеки України,
доктор юридичних наук, професор;
начальник департаменту Служби безпеки України,
кандидат юридичних наук.

Інформаційну взаємодію пропонуємо визначати як здійснення дій двох або більше суб'єктів, спрямованих на задоволення інформаційних потреб один одного. У запропонованій доповіді такими суб'єктами вважаємо контррозвідальні органи і громадськість.

Служба безпеки України (далі – СБ України) як державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України, здійснює переважно негласну діяльність, пов'язану із обмеженням доступу до інформації. Однак, у Законі України «Про Службу безпеки України» відзначено, що СБ України інформує про свою діяльність через засоби масової інформації (ЗМІ), шляхом надання відповідей на запити на доступ до публічної інформації та в інших формах у визначеному законодавством порядку [1, ст. 7]. На підставі цієї норми органи СБ України задовольняють інформаційні потреби громадськості. Для цього в СБ України функціонує Управління взаємодії із ЗМІ та громадськістю СБ України [2]. Службі безпеки України, її органам та підрозділам для виконання покладених на них обов'язків надається право здійснювати співробітництво з громадянами України та іншими особами, зокрема на договірних засадах, дотримуючись при цьому умов добровільності і конфіденційності цих відносин [1, ст. 25]. Зазначена норма дає змогу органам СБ України задовольняти власні інформаційні потреби для забезпечення державної безпеки.

Для визначення характеру інформаційної взаємодії вітчизняної контррозвідки із громадськістю практичного значення набуває поняття суспільно необхідної інформації. Норми чинної редакції Закону України «Про інформацію» містять положення: «ІЗОД може бути поширена, якщо вона є суспільно необхідною, тобто є предметом суспільного інтересу, і право громадськості знати цю інформацію переважає потенційну шкоду від її поширення. Предметом суспільного інтересу є інформація, яка свідчить про загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо» [3, ст. 29].

На долю українських контррозвідників випали випробовування одного із найскладніших періодів з часу здобуття Україною незалежності - коли сусідньою Російською Федерацією здійснюються системні кроки із знищення української державності. З початку 2014 року фіксується безпрецедентна активізація розвідувальної та розвідувально-підривної діяльності спецслужб РФ проти України, якій